

Neoliberalizm ve Almanya'da Güçlenen Yeni Irkçılığın Hedefindeki Türkler

*

Neoliberalism and Turks in the Target of Strengthening New Racism in
Germany

O. Can Ünver

Öz

2011 yılının Kasım ayında gün yüzüne çıkan ırkçı Nasyonal Sosyalist Yeraltı (NSU) adlı terör hüccresinin 2000 ile 2006 yılları arasında işlediği ve 8 Türk, 1 Yunan ve 1 Alman polis memurunun hayatını kaybettiği cinayetlerle aşırı sağcı terörün organize hale gelmiş olması Almanya'yı sarsmış ve yeni tartışmaların başlamasına neden olmuştur. Terörizmin ırkçı bir örgüt tarafından kullanılması resmi kurumlarca o güne kadar kabul edilmeyen ve üzerinde durulmayan bir durumdur. Yabancı düşmanlığı ile başlayan ve ırkçı şiddete giden yolda devlet kurumlarının ihmalleri ve yanlış tespitlerinin olduğu ve durumun vahameti daha da anlaşılmuştur. Türk işçilerinin 1961'de akdedilen bir işgücü sözleşmesi ile Almanya'da istihdam edilmeye başlamalarından bugüne kadar geçen süre içinde bu ülkedeki sonraki kuşaklara mensup Türkler içinde yaşadıkları toplumun ayrılmaz bir parçası haline dönüşmüşlerdir. Almanya'daki Türkler hakkında son yıllarda sürdürülen tartışmaların başında entegrasyon gelmektedir. Ancak, bu konudaki tespit ve tartışmalar ayrıştırıcı, ötekileştirici ve kültürel kimlik odaklıdır. Bu yaklaşımın önde gelen nedeni ise küreselleşme ile koşut olarak gelişen neoliberal politikalar. Bu politikalar sosyal dayanışmayı zayıflatmış ve diğer sonuçlarının yanında özellikle göçmenlere ve toplumdaki zayıf katmanlara karşı düşmanlığı körüklemiştir. Almanya'daki yabancı düşmanı kanaat, tutum ve davranışlarla ırkçı terörü bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: işgücü göçü, Almanya'daki Türkler, ırkçılık, NSU, entegrasyon, neoliberalizm

Abstract

The November 2011 revelation of the killing of 8 Turks, 1 Greek citizen and 1 German police officer between the years 2000 and 2006, committed by the racist terror group National Socialist Underground (NSU), showed that the extreme rightist terror became organized and caused a great trauma in Germany, starting new debates. The use of terror by a racist organization was unacceptable and negligible to the official institutions until then. The gravity of the case and the negligence as well as failures in due identification of the real situation by the state institutions could be recognized now better. Since the first recruitment of Turkish workers to be employed in Germany by means of a bilateral agreement, Turks belonging to younger generations became today an integral part of the society, in which they live. In recent years, integration is the main discussion subject about Turks in Germany. Nevertheless, determinations and debates on this matter are disintegrative, focussing generally on otherness and cultural identity. The most significant reason of this approach should be sought in neoliberal policies that are in line with globalism. These policies weakened the social solidarity and, among other consequences, encouraged hostilities especially against migrants and weaker social classes in the society. Therefore, it is necessary to evaluate xenophobic convictions, attitudes and behaviours as well as racist terror in this context.

Keywords: labour migration, Turks in Germany, racism, NSU, integration, neoliberalism

4 Kasım 2011 günü Almanya'yı derinden sarsan ve hayret uyandıran bir olaya tanık olundu. Eski Doğu Almanya bölgesindeki Thüringen Eyaleti'nin Eisenach kasabasında bir bankayı soymaya kalkan ve sonradan isimleri Uwe Mundlos ve Uwe Böhnhardt olduğu anlaşılan iki kişi polise yakalanma olasılığı karşısında kullandıkları kiralık karavanın içinde yaşamlarına son vermişlerdi. Bu olayı izleyen saatlerde de Zwickau kasabasında iki katlı bir evde büyük bir patlama oldu. İntihar eden gençlerle birlikte o evde oturan bir kadın evde bulunan suç kanıtlarını yok etme amacıyla bir bomba patlatarak evi yakmak istemişti. Ancak hemen yetişen kent itfaiyesi evin bir bölümünü ve dolayısıyla sonradan kanıt olabilecek belge ve diğer nesnelere kurtarmayı başardı. Yanan evden kaçan kadın da birkaç gün Almanya'nın çeşitli kentlerini dolaştıktan sonra polise teslim oldu. Böylece Almanya Federal Cumhuriyeti tarihinin en büyük siyasi suç skandalı gün yüzüne çıkmış oldu. "Nasyonal Sosyalist Yeraltı" (NSU) adlı ırkçı terör örgütü 2000 yılından başlayarak 2006 yılına kadar sekiz Türk, Türk sandıkları bir Yunanlı ve bir de kadın polis memuru olmak üzere on kişiyi birbirine benzer yöntemlerle katletmişlerdi. Ayrıca Köln kentinin Türk göçmenlerin yoğun işyerleri ve konutlarının bulunduğu Keup Caddesinde patlatılan ve on dört kişinin yaralandığı bombalama hadisesini de bu üçlünün gerçekleştirdiği anlaşıldı. Başka hangi ırkçı şiddet olaylarının bu üçlünün hesabına yazıldığı ise henüz belli olmuş değil.

Bu olaylar, Almanya'da ilk kez bir ırkçı terör hareketinin de var olabileceğini kanıtladığı gibi, cinayetlerin işlendiği yıllarda güvenlik makamlarının büyük bir aymazlık içinde ırkçılara toz kondurmadıkları, daha da kötüsü suçlu olduklarından şüphelendikleri katledilen yakınlarına da aşağılayıcı ve çok haksız muameleler ettikleri ortaya çıktı. Bu demokratik bir hukuk devletinde beklenmedik ve utanç verici durum Almanya'da kamuoyunu ve siyaset kurumunu sarstı, iç istihbarat örgütlerinin yöneticileri istifa ettiler. Almanya'da konu hakkında halen devam eden büyük bir tartışma başladı. Üç teröristten hayatta kalan Beate Zschäpe'nin ve terörist üçlüye yardım edenlerin mahkemesi Münih'te devam ediyor. Sanık mahkemede ifade vermeyi reddediyor. Yıllarca ortaya çıkarılmayan veya çıkarılmayan cinayetlerin yalnızca bu üç kişilik terör hücreleri tarafından işlenmiş olamayacağı, Almanya'da aşırı sağcı-ırkçı terör çevrelerinin daha örgütlü, kalabalık ve güçlü oldukları kabul ediliyor.

İrkçuların NSU terör örgütünün işlediği bu cinayetlerden önce Almanya'da başka göçmenler de öldürüldü. İlk cinayet 1979'da Hamburg'da işlendi. Ramazan Avcı adlı bir Türk genci ırkçı bir grup tarafından bıçaklanarak katledildi. 1988'de Schwandorf'da üç Türk bir Alman, 1992'de Mölln'de üç Türk ve 1993'de

Solingen’de beş Türk yakılarak katledildiler. Failleri de hapis cezalarına çarptırıldılar. Söz konusu cinayetlerden sonra da benzeri şekilde yaşamını yitirenler oldu. Resmi ağızlar ölümlerle sonuçlanan yangınların kasten çıkarılmadığını, bazen de derinlemesine soruşturmalar yapmadan açıkladılar. Resmi kaynaklara göre Almanya’da yabancı düşmanı motifli suçlarla bugüne kadar 179 yabancı uyruklu öldürülmüş. Bu cinayetlerin bireysel suçluların marifeti olduğu kabul edildi hep. Kurban sayısının çok daha fazla olduğunu iddia edenler de var. Almanya’da bu tartışmalar devam ederken ırkçı ve yabancı düşmanı şiddet tehlikesi devam ediyor.

Örgütlü ırkçı terör olgusunun varlığı NSU gün yüzüne çıkana kadar sürekli olarak göz ardı edildi ve resmen reddedildi. Sol teröre odaklanmış güvenlik ve istihbarat güçleri ülkede ırkçıların da örgütlü terör eylemleri gerçekleştirebileceklerine inanamadılar. O bakımdan da NSU Almanya’da yeni tartışmalara yol açtı. Bu tartışmalarda öncelikle suçluların yakalanamamasındaki idari ve siyasi hatalar öne çıkarılmakta. Buna karşılık demokratik ve acı geçmişi ile yüzleştiği kabul edilen bu ülkede nasıl oluyor da ırkçı şiddet gibi çağdışı bir sorunun yaşanmasının ve insanların hunharca öldürülmesinin mümkün olup olmadığı çok az ele almıyor. Toplumları ve bireyleri derinden etkileyen bu çağdaş trajedinin nedenlerini görmek için 1980’ler sonrasında dünya toplumlarının geçirdiği ve geçirmekte olduğu derin yapısal değişime bakmak gerekli. Bu makalenin konusu da budur.

1.Almanya’ya Türk İşgücü Göçünün Kısa Tarihi

30 Ekim 1961 tarihinde Türkiye ile Almanya arasında diplomatik nota teatisi yöntemiyle akdedilen İşgücü Sözleşmesi ile Türk işçilerinin ilk kez yurtdışına gidip çalışmalarının yolu açılmıştır. (Abadan-Unat 2006:58 vd; Toksöz 2006: 24) Bu sözleşme Türk tarihinde yaşanan yeni bir olgunun da başlangıcıdır. Türkler tarihte ilk kez istihdam amacıyla sınır aşırı göçmenliğe başlamışlardır. Aslında her çağda Türkiye coğrafyası konumu itibarıyla üzerinde bulunduğu göç yollarından gelip geçen göçmen akımlarının sürekli hedefi, geçiş yolu veya yerleşim yeri olmuştur. Ancak çağdaş Türkiye’nin küresel göç olgusuna ilk kez taraf olması İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da eksikliği duyulan yabancı işgücünün göçüyle başlamıştır.

Almanya’ya Türkiye’den işçi getirilmesi aslında 1959 yılından beri konu edilmeye başlamıştı. Nitekim o yılın içerisinde Kuzey Almanya’nın Baltık Denizi kıyısındaki liman kenti Kiel’deki ile Hamburg ve Bremerhaven’daki

tersanelerde istihdam edilmek üzere ilk parti Türk işçisinin götürüldüğünü biliyoruz. (Abadan-Unat 2006:57) Bunun dışında bireysel olarak macera heveslisi genç Türklerin henüz savaşın yaralarını saramamış olmakla birlikte cazibesini korumakta olan Almanya'ya geldikleri, yine o yıllarda sayısı az da olsa Türk öğrencilerin yükseköğrenim amacıyla bu ülkeyi tercih ettikleri görüldü. Fakat düzenli, kitlesel ve kamu kurumlarının denetim ve gözetiminde yabancı işçi istihdamına gidilmesi Türkiye ile yapılan ikili müzakerelerden sonra gerçekleşmiştir. Bu alanda birbirine muhatap olan kurumlar her iki ülkenin de istihdam kurumları idi. Yani, Türkiye tarafında İş ve İşçi Bulma Kurumu (bugünkü *İşkur*), Alman tarafında ise Federal İş Bulma Kurumu (*Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung*, bugünkü *Bundesagentur für Arbeit*) bu işlevleri üstlendiler.

1961 yılından itibaren Türk işçilerinin Almanya'ya gidip çalışmaya başlaması sürecinin ilk yıllarında ne kabul eden ülke olarak Almanya'nın, ne Türk işçilerinin, ne de Türkiye'nin Türklerin bu ülkeye uyum sağlama-ları, toplumla bütünleşmeleri gibi bir sorunu yoktu. Aslında meselenin daha iyi anlaşılması için Türk işgücünün Almanya'ya getirilmesi öncesine de bir bakılması yararlı olacaktır. Almanya (AFC), kaybettiği İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nin Sovyetler Birliği'ne karşı geliştirdiği Soğuk Savaş Stratejisi'nin bir parçası olan Monroe Doktrini ve Marshall Planı çerçevesinde sağlanan onarım desteğinin gelmesiyle endüstrisini yeniden kurmaya başladı. Ancak savaş nedeniyle sanayide istihdam edilecek erkek işgücü sıkıntısı vardı. İtalya, İspanya, Portekiz ve Yunanistan'dan getirilen işgücü ihtiyacı karşılayamayınca bu defa "dost ve müttefik" Türkiye'den işçi alınması akla geldi. Farklı bir kültüre mensup olan, kısaca Avrupa'nın o dönemdeki periferisinden getirilen diğer işçilerden dili, dini ve kültürüyle farklı görülen bu grubun gelmesi aslında Almanya'da yeni bir tartışmayı da tetikledi. Sömürgeci geçmişi fazla olmadığı gibi yabancı kültürlerle ilişkisi geçmişte de çok yoğun olmayan Alman toplumunun Müslüman bir toplulukla birlikte yaşama iradesinin olup olmadığı daha en baştan münakaşa edilmeye başlandı ve çok da olumlu bir atmosferin oluşmadığı anlaşılıyor.

Yabancı işçi çalıştırılmasına ilişkin ilk itirazlar aslında daha ilk yıllarda, yani 1955'den itibaren İtalyan işçi getirilmesine tepki gösteren Alman Sendikalar Birliği'nden (DGB) gelmiştir. Ucuz yabancı işçilerin *ücret kırıcı* rolü olduğu gerekçesiyle gösteriler ve iş bırakma eylemleri gerçekleştirilmiştir. (Jamin, 1999) Bu arada, genellikle ülkenin yoksul güney bölgelerinden Almanya'ya gelen İtalyan işçilerine karşı daha sonra Türk işçilerine gösterilen dışlayıcı ve aşağılayıcı tutum ve davranışlar gelecekte neler olacağının da ilk işaretlerini vermiştir (a.g.e., 1999) Fakat ülkeye emeklerini satmak için gelen yabancılara karşı asıl tepki 1961 Türk-Alman İşgücü Sözleşmesi ile *farklı bir kültürden gelmeleri* gerekçe gösterilerek dozajı yüksek biçimde Türklere saklanmıştır. Almanya'daki tutucu çevrelerin bu gerekçeyle Türk işçilerinin getirilmesine muhalif oldukları, ancak ekonominin ihtiyacını gerekçe gösteren işveren çevrelerinin baskın çıkmasıyla Türk işçilerinin istihdamı yoluna gidildiği anlaşılmaktadır. (Jamin 1999; Abadan-Unat 2006; Toksöz 2006) Sonraki yıllarda yabancı işçilerin kalıcılıklarını engellemek amacıyla Alman kamuoyunda yeni yöntemler tartışılmaya başlayacaktır. Yabancı işçilerin, özellikle de Türklere, ülkede tam istihdamın sağlandığı yıllarda pek fazla göze batmayan ve katlanabilir bir "geçici grup" olduğu düşünülmüş, fakat ilk konjonktür savrulmasıyla varlıkları derhal tartışılır olmuştur. 1966/67 ekonomik krizi işini yitiren konuk işçilerin önemli bir bölümünün ülkelerine dönmelerine neden olmuştur. 1968 yılında krizin etkileri ortadan kalkınca bunların bir bölümü yeniden Almanya'ya dönmüştür. Buradan çıkarılacak sonuç, Almanya için yabancı işçiler gerektiğinde başvurulacak bir *yedek sanayi ordusu* olarak bir anlam taşımaktadır. Yani, gel denince gelecek, ihtiyaç kalmayınca da ülkelerine belki de zecri yöntemlerle ülkelerine geri gönderilecek bir yedek işgücü potansiyelinin düşünüldüğü anlaşılmaktadır.

Tartışma konusu edilen bu yöntemlerin başında *rotasyon* prensibi gelmiştir. Yetmişli yılların başında Baden-Württemberg Eyalet Başbakanı Hristiyan Demokrat Joseph Filbinger'in ortaya attığı bu görüşe göre yabancı ülkelerden getirilen işçiler belli bir süre Almanya'da kaldıktan sonra ülkelerine geri dönecek ve yerlerini yeni gelenlere terk edeceklerdi. Sadece

sosyal maliyet hesaplarına dayandırılan bu öneri de bu kez Almanya'daki ilerici çevrelerin eleştirisi ile karşılaştı ve hiçbir zaman da hayata geçirilemedi. Günümüzde eksik nitelikli işgücünün Alman istihdam piyasasına kazandırılmak üzere *mekik göçü* (circular migration) çerçevesinde getirilmesi tartışılmakta ve bir süre gündemleri meşgul eden rotasyon tartışmalarını anımsatmaktadır. (Angenendt 2008)

Bu tartışmaların başladığı dönemde Federal Hükümet bir koalisyondu ve Federal Şansölye de savaş sonu Alman sosyal demokrasisinin tartışmasız en büyük lideri Willy Brandt'tı. Avrupa'da öğrenci hareketlerinin yaygınlaştığı bu dönemde Almanya'da sendikal hareketin de kıpırdandığı, ancak işçi hareketinin kalkınmada aldığı payı arttırma amacıyla yetersiz buldukları sendikaların da önünde gittiği bilinmektedir. Bu ortamda 1970'li yılların başından itibaren Almanya'nın birçok kentinde korsan grevler başladı. İktidardaki sosyal demokrat ağırlıklı koalisyon hükümetinin kendisinden beklenenin tersine tutucu bir tutum takınması ve sendikaların da hakların iyileştirilmesi konusunda hareketsiz kalması Alman işçi sınıfının radikal eylemlere girmesinde önemli bir etken olmuştur. İşte tam da o dönemde, 1973 yılında, Köln'deki Ford fabrikasında çalışan Türk işçileri dört hafta olan yıllık izin süresinin altı haftaya çıkarılması ve herkesin saat ücretine bir Mark zam yapılması istemiyle korsan greve kalkıştılar. 1973 yılının Ağustos'undaki Ford grevi bir "sorun" olarak algılanmaya başlayan Almanya'daki yabancılar konusunun tartışılmasında bir kırılma noktası olmuştur. O tarihe kadar yabancıların varlığı öncelikle istihdam ve ekonomi tartışmaları çerçevesinde ele alınırken bundan böyle işin içine bir de *kamu güvenliği* etkeni girmiştir. Ford grevinde Türk işçilerinin öncüsü olan merhum Baha Targün daha sonra Almanya'dan sınır dışı edilmiştir. (<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-41911224.html>) Bu olaydan sonra Almanya'da yabancıların sayısının azaltılması için neler yapılabileceğinin çok ciddi biçimde düşünölmeye başlandığı anlaşılmaktadır.

1973 yılı Ekim ayında patlak veren Arap-İsrail Savaşı'nın ertesinde petrol üreticisi Arap ölkelerinin petrol üretimini azaltıp fiyatları yükseltmesi ile "Birinci Petrol Krizi" olarak adlandırılan bir ekonomik durgunluk dönemi

başladı. Bunun üzerine aynı yılın Kasım ayı itibariyle Alman hükümeti tarafından yabancı işçi getirilmesi durduruldu. Bu kararın kısa süre sonra Avrupa'da yabancı emekçileri kabul eden diğer Avrupa ülkeleri de izlediler.

İşçi alımının durdurulmasından Avrupa Birliği (o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu) üyesi ülkelerin işçileri etkilenmediler. Örneğin İtalyan işçileri serbest dolaşım hakkından yararlanmaktaydı. Bu uygulama Türkiye, Yugoslavya, İspanya, Yunanistan, Portekiz, Fas ve Tunuslu işçilerin Almanya'ya gelmesine engel çıkarmış oldu. Daha sonra Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerin vatandaşları da serbest dolaşım hakkına kavuşunca bu uygulama Birlik üyesi olmayan ülkeler için geçerliğini korur oldu. Tabiatıyla asıl etkilenen ülkelerin başında da Türkiye geldi.

Almanya'ya Türk işgücü göçü tarihi henüz tüm ayrıntılarıyla yazılmış değildir. Ancak bu alanda hatırı sayılır araştırmacılardan olan Mathilde Jamin, Türk işgücünün istihdamı öncesi ve sonrasında Almanya'da çok canlı bir tartışmanın yaşandığını ve bir uzlaşma sağlamanın kolay olmadığını belirtiyor. (Jamin, 1999) Buna göre, Türk işçilerinin getirilmesi işveren kesiminin ısrarına, işçi sendikalarının muhalefetine ve kamuoyunun da isteksizliğine karşın ABD'nin Alman hükümeti nezdinde geçerli kıldığı stratejik mülahazalarla kabul edilebilmiştir. Üstelik bu kararlar sadece geçici bir süre ile istihdamı amaçlanmıştır. Soğuk Savaş'ın en yoğun yılları ve tam da 1961 yılında Berlin Duvarı'nın inşası bu kararı kolaylaştırmıştır. Berlin Duvarı'nın inşası bir yandan Doğu Almanya'dan günübürlüğüne batıya çalışmak için gelen işçilerin istihdamını engellemiş, diğer yandan da iki siyasal blok arasındaki çatışma eksenli ilişkilerin sertleşeceğine işaret etmiştir. Batılı işgal güçlerinin, ABD, Birleşik Krallık ve Fransa'nın Berlin'e verdiği önem, öyle anlaşılıyor ki, acilen işgücü eksikliğinin giderilmesini zorunlu kılmıştır. Böylece, ekonomik mülahazaların dışında ve ağırlıklı olarak stratejik nitelik taşıyan bir adım atılmıştır. Türk işçilerinin Almanya'ya kabulünü ve kabulü izleyen dönemde de işçilerimizin *kalıcılığını* engellemek adına çok hararetli tartışmaların yapıldığı görülmüştür. Bu tartışmaların sözü edilen stratejik yaklaşımla aşıldığı günümüzde daha iyi anlaşılmaktadır. (Jamin, 1999)

Almanya'ya 1961 yılında Türk işçilerinin devlet kurumlarının denetiminde varılan mutabakat çerçevesinde gönderilmesi ile başlayan süreçte daha sonra Avusturya, Hollanda, Belçika, Fransa ve İsveç gibi işgücü açığı olan ülkelerle de yapılan sözleşmelerle Batı Avrupa'da sayısı zaman içinde hızla artan bir Türk toplumu ortaya çıkmıştır. Başlangıçta Türk işçilerinin gittikleri ülkelerde sürekli kalmayacakları noktasından hareket edilmiş ve onlara hukuken *konuk işçi* tanımlaması ve muamelesi yapılmıştır. Ancak bu işçilerimizin büyük bir kısmı zaman içerisinde yurda dönmüş olsalar da, aile birleştirmesi ve doğumlar nedeniyle başta Almanya'da olmak üzere, yaşadıkları ülkelerde nüfusları artmaya devam etmiştir. Bugün resmi verilere göre Almanya'da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve Türk kökenli Alman vatandaşı olanların sayısı 3 milyon sınırını aşmıştır. Avrupa ülkelerinde vatandaş ve Türkiye kökenli soydaş sayısının yaklaşık 5 milyon, dünya genelinde ise 6 milyon civarında olduğu bilinmektedir.¹ Sadece istihdam piyasası etkenlerinin göz önüne alındığı konuk işçilerin çalıştırılması ve ihtiyaç bittiği anda da ülkelere geri gönderileceğine ilişkin bir öngörü tümüyle bir yanılgı olmuştur. Geçici olacağı varsayılan *konuk işçiler* bu misafirliği uzata uzata göçmen konumuna gelmişlerdir. 1955 yılında ilk yabancı işçi İtalya'dan Almanya'ya getirildiğinde o tarihte akla gelmeyen yasal düzenleme tam on yıl sonra 1965'de çıkarılan Yabancılar Yasası ile mümkün olmuştur. Bu aslında Almanya'da göçmen emekçi istihdamının da ötesinde yabancı uyruklulara bakışın da değişmesine giden yoldaki ilk kırılma noktasıdır. Bu yasada emek göçünün salt istihdam amacını taşıyan bir olgudan fazlası olduğu, insanın gittiği yeni ülkede bir takım ihtiyaçlara, arzulara ve irade değişikliklerine yönelebileceği, dolayısıyla meselenin sadece ekonomik yarar açısından ele alınamayacağı zımnen de olsa kabul edilmiştir. Alman siyaset kurumu böylece sosyal yük getirmeden eksik istihdam sorununu ucuz yabancı işgücü ile çözmeye

¹ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerinden alınan bu bilgilere esas teşkil eden istatistikler Türklerin ikamet ettiği ülkeler makamları tarafından derlenmektedir. Çoğunlukla çifte uyruklu Türklerin istatistiklerde "Türk" olarak yansımaması nedeniyle sayısal bilgiler kesin olmamaktadır. Bknz.: csgb.gov.tr/csgbPortal/diyihPortal

çalışmasının hiç de gerçekçi bir yaklaşım olmadığını kabul etmek zorunda kalmıştır.

Günümüzde artık 1961-1973 yılları arasında geçerli olan “konuk işçilik” sisteminden eser kalmamıştır ve Türkiye’den Almanya’ya yönelik kitlesel göç olgusundan söz etmek mümkün değildir. (Abadan-Unat, 2006) 1973 yılının Kasım ayında petrol krizini müteakip yabancı işçi alımının durdurulmasıyla başlayan aile birleştirmesi kapsamında da artık Almanya’ya giden eşlerin sayısında ciddi azalma vardır. Günümüzde yarım asırdan uzun bir süre önce Almanya’ya giden işçilerimizin çocukları ve torunları bu *yeni vatanda* yerleşik düzene geçmişlerdir. Bunun yanı sıra son dönemde Almanya’dan ve diğer Avrupa ülkelerinden Türkiye’ye yönelik yeni bir *mobilitenin* başladığı görülmektedir. Bu ülkelerde doğup büyüyen ve nitelikli meslekler öğrenen genç Türkler son yıllarda Türkiye’ye gelip iş aramayı ve bulurlarsa çalışmayı tercih etmeye başlamışlardır. *Tersine beyin göçü* olarak da nitelendirilen bu yeni olgunun ortaya çıkmasındaki önemli nedenlerden biri de Türklerin her ne kadar eğitim düzeyleri yüksek de olsa, yaşadıkları ülkelerde dışlanma ve hatta ırkçı tutum ve davranışlarla karşılaşmaları sorunu olarak değerlendirilmektedir (Alkan, 2012). Daha önce büyük anne ve büyük babalarının yurdunda hiç yaşamamış olan, bir bölümü yeterli düzeyde Türkçe bile bilmeyen nitelikli genç Türklerin küçük bir bölümünün Alman toplumundaki gelecekleri konusunda kötümserliğe kapıldıkları ve Türkiye’ye gelip yaşama kararı verdikleri anlaşılmaktadır. Bu kararda hiç kuşkusuz Alman toplumunda var olan ve çeşitli biçimler ve düzeylerde kendisini hissettiren dışlama, ötekileştirme ve özellikle de çalışma yaşamında yükselmeyi engelleme bu yüksek nitelikli Türk gençlerince ifade edildiği gibi birincil etken olarak bilinmektedir. Bu durum tabiatıyla Almanya için hem kendi toplumsal ve ekonomik hem de uluslararası imajı açısından olumsuz bir durumdur. Dünyada göç olgusunun değişim göstermesi ile sınır aşırı hareketliliğin süreklilik ve gidilen ülke çeşitliliği açısından farklı bir konuma gelmesi nedeniyle nitelikli Türklerin büyük bölümünün Türkiye’ye büyük olasılıkla sınırlı sürelerle geldikleri ve küresel mobilitenin bir parçası ve yeniden göç etmeye aday

olarak görülmelerinin doğru olacağı düşünülmektedir. Fakat nüfusu yaşlanmakta olan ve sosyal güvenlik sistemini finanse etmekte zorlanan Almanya'nın ülkelerinde doğup büyüyen, vergi mükelleflerinin ödedikleri vergilerle eğitim görüp mesleki nitelik kazanan bu genç Türkleri kaybetmesinin etik etkileri bir yana, en azından ekonomikliği tartışma konusu yapılmaktadır.

Almanya'da yaşayan ve elli yılı geçen süre içerisinde yerleşik hale gelen Türklerin bu ülkede özellikle seksenli yıllardan itibaren karşılaştıkları toplumsal sorunların başında Alman toplumundaki ayrımcı kanaat, tutum ve davranışların bir sonucu olarak toplumsal, ekonomik ve siyasal süreçlerden dışlanmışlık ve bunun da ötesinde ırkçı şiddet gelmektedir (Ünver 2012). Alman toplumunun geçmişinde çok yönlü göç deneyimleri olmasına karşın yabancı kökenli topluluklarla birlikte yaşama konusunda günümüze kadar uzanan sorunları vardır. Bununla birlikte, topraklarında kalabalık göçmen kitlelerini barındıran Fransa ve diğer bazı Avrupa ülkelerine göre etnik ayrımcılık ve ırkçılık oy potansiyeli olarak ana akım siyasete doğrudan yansımamaktadır. Fransa'da aşırı sağcı Marine Le Pen'in son cumhurbaşkanlığı seçiminde % 18 oranında oy alabilmesine karşın Almanya'da ırkçı ve Neonazi politikalarıyla bilinen Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin (NPD) şimdiye kadar bir eyalet seçiminde aldığı en yüksek oy oranı % 6,5'ü geçmemiştir. (www.spiegel.de/flash/flash-27451.html) Bununla birlikte, merkez partilerine oy veren suskun ve büyük bir kitlenin topluma egemen olan zenofobik duygu ve düşünceleri paylaşmakta olduğuna ilişkin çok sayıda işaret mevcuttur. Siyasete ve seçimlere gerçek durumun tam olarak yansımamasının önde gelen nedeninin Almanya'daki ırkçılığa eğilimli siyasal kültürün geçmişin ipoteğinden ötürü çekingen davrandığı ve ana akım sağ siyasetin içine bir anlamda gizlendiği düşünülmektedir. (Decker vd., 2012) Fakat toplumu daha geniş olarak etkilediği düşünülen yeni ırkçılığın nedenlerinin daha da geniş bir sistem analizi ile anlaşılabilceği düşünülmektedir.

2.Almanya'daki Türkler ve Çoğunluk Toplumu İçindeki Konumları

Alman hükümeti, 1973 yılında tek taraflı aldığı bir kararla Türkiye'den işçi alımını durdurduktan sonra Türklerin ülkedeki sayısının azalmadığını -bir anlamda *dehşetle*- gördü. Aile birleştirmesi o yıllarda, özellikle 1975'den sonra giderek ekonomik ve iç siyasal kargaşaya yuvarlanan Türkiye'den Almanya'ya gelmenin iki yolundan biriydi. Diğeri ise, özellikle 12 Eylül 1980 darbesinden sonra kullanılan *siyasal iltica* yöntemidir. Türk nüfusunun sayısının bir türlü azalmaması 1982 yılında iktidarı ele geçiren muhafazakâr Hristiyan Birlik Partileri (CDU/CSU) ve koalisyon ortakları Hür Demokratların (FDP) kendilerince Almanya'nın toplumsal ahengini tehdit etmeye başlayan bu meseleye radikal bir şekilde el atmaları tutumuna yol açtı. Hristiyan Birlik Partisi Genel Başkanı ve Federal Şansölye Helmut Kohl'ün bu konudaki sert tutumu ile 1983 yılında sadece 11 ay süreyle geçerli olan bir *Geri Dönüşü Teşvik Yasası* (Rückkehrförderungsgesetz) ile Türklerin sayısının azaltılması düşünüldü. Geri dönmeye razı olan her işçi için 10.500,- Alman Markı, aile bireylerine 1,500,-er Mark ve yaşlılık sigortasına ödedikleri çalışan payı primlerinin kendilerine iadesi söz konusuydu. Sayı tam olarak öğrenilemese de, bu yasa ile 1984 yılı sonunda yaklaşık 200 bin kişinin Türkiye'ye kesin olarak dönmüş oldukları sanılmaktadır. Ertesi yılın başında Almanya'da Türk nüfusunun 1,7 milyona düştüğü, fakat üzerinden çok zaman geçmeden de yeniden 2 milyon sınırını aştığı görülmüştür. Böylece geri dönüşü teşvik etmenin çok yararlı bir yöntem olmadığı, belki de işçi alımının durdurulmasının mevcut sayının daha da pekiştirilmiş olmasına hizmet ettiği düşünülmektedir. Zira ülkesine dönen ve sonra kararını değiştirip Almanya'ya dönmek isteyen Türk vatandaşının bu kararını gerçekleştirmesi olanağı ortadan kaldırılmıştı. Hâlbuki sınırlı bir serbest dolaşım belki de Almanya açısından beklenen bir sonuç verebilirdi. Türklerin ülkelerine dönmeye pek niyetli olmadığı anlaşılınca da bu defa onların toplum içinde *uyumlu* yaşamasını mümkün kılacak önlemlerin alınmasına çalışıldı. İşte bir türlü üzerinde uzlaşa sağlanamayan ve bitmez tükenmez tartışmalara neden olan *entegrasyon mühendisliği* dönemi böyle başlamış oldu.

Bu makalede entegrasyonla ilgili çok derinlemesine bir irdelemeye girişmek mümkün değildir. Ancak meseleye göç sosyolojisi açısından bakıldığında çoğunluk toplumunun özniteliklerinden farklı olduğu genel kabul gören bir azınlık grubunun çoğunlukla *bütünleşmesi* olarak tanımlanan entegrasyonun bu tanım çerçevesinde gerçekçilikten uzak olduğunu vurgulamakta yarar görülmektedir. Kent sosyolojisi ve kültürler arası ilişkiler disiplinlerinden bakıldığında işbölümünün karmaşıklaştığı kent toplumlarında engel olunması mümkün olmayan çok kültürlülük söz konusu olurken farklı toplumların ancak birlikte yaşama gereğinden söz edilebilmektedir. Kent toplumunu hiyerarşik düzeni farklı ve basit olan daha küçük bir topluluğa (köy toplumuna) veya aileye indirgeyip bireylerin *birbirine benzer* olmasını talep etmek hem yanlış hem de hayalî olmaktadır (Bukow, 2010). Bu yaklaşım *kültürcü* niteliktedir ve çoğunluk toplumunun kültürüne koşulsuz uymayı dayatmaktadır. Göçmenin toplumda geçerli yasa ve normlara uygun yaşam sürdürmesi *kültürel farklılığının* vurgulanması ile önemini yitirmektedir. Toplumun genel huzuru ve uyumu için (göçmen kökenli) azınlığın bireylerine eşit eğitim ve istihdam fırsatlarının verilmesi ise genellikle arka planda ve çoğunlukla yarım ağızla talep edilmektedir. (Süssmuth, 2006) Entegrasyondaki bu ikilem, takıntı haline getirilen kültürel farklılık yüzünden göçmen kökenlilere sunulması gereken eşit fırsatlarla mobilite olanağını engellemektedir. Almanya'daki Türklerin bir türlü bitmek tükenmek bilmeyen entegrasyon serüvenini bu çerçevede değerlendirmek yararlı görülmüştür. Entegrasyonu *beceremeyen* bir toplumun da Almanya'da yaşama hakkı olmamalıdır. İşte, yabancı düşmanlığını besleyen temel yaklaşım bundan ibarettir.

Almanya'da günümüzde yaşayan Türklerin hiç kuşkusuz önemli sorunlarının varlığından söz edilmektedir. Bu sorunların başında genellikle çocukların ve gençlerin okul ve meslek eğitimi olanaklarından yeterince yararlanamamaları, istihdama giriş veya işsizlik önde gelmektedir. Ancak bu durumun Almanya'daki aynı toplumsal katman mensupları için de geçerli olduğu bilinmektedir. Başka bir deyişle, toplumda sunulan fırsatlardan yeterince yararlanamayan Almanlar da sözü edilen sorunlarla kar-

şılaşmakta, nedenler büyük ölçüde kültürel farklılıktan değil, sistemden kaynaklanmaktadır. Ancak, bu gerçeğin kabul görmemesi dikkatlerin ve bu çerçevedeki önlemlerin *kültürel* uyumda odaklanmasına yol açmaktadır. Böylelikle tam olarak var olmayan bir sorunun *etrafında* hararetli ve sonuç getirmeyen bir tartışma sürmekte, çoğunluk toplumuna bu şekilde empoze edilen bir durum zenofobik tepkilerin de kıskırtılmasına neden olmaktadır.

Sadece Almanya'da değil, göçmenleri topraklarında barındıran batı ülkelerinin hemen hepsinde onlarla ilgili tartışmalar topluma nasıl *entegre edilecekleri* çerçevesinde sürdürülmektedir. Göçmenlerin bir bütün olarak topluma uyum sağlayamadıkları, buna pek istekli olmadıkları ve bu nedenle de devlet tarafından *entegrasyon* için önemler alınması gerektiği söyleneceği bu ülkelerdeki yabancılar politikalarının belkemiğini oluşturmaktadır. Fakat bugüne kadar *entegrasyon* kavramından tam olarak neyin anlaşıldığı, *entegrasyonun* sınırları, kimin bu konuda söz sahibi olacağı, hangi kesimler için gerekli ve mümkün olduğu, yöntemlerinin ne olduğu ve neye göre belirleneceği gibi hususlarda toplumsal uzlaşının sağlanamadığı görülmektedir (Ünver, 2006; Bukow, 2010), gelişmiş işbölümünün yaşandığı kent toplumlarında *entegrasyon* diye bir olgunun söz konusu olamayacağını, kavramdan daha çok sosyoekonomik dayanışmanın somutlaştığı en küçük birim olan ailede ve köy toplumlarından söz edilebileceğini ileri sürmektedir. Esasen tüm bu tartışmalar göçmen kabul eden ülkelerde göçmenlerin gerçek durumu saptanmadan ve onlarla birlikte sürdürülmemektedir. Göstermelik olarak göçmenlerin sivil toplum kuruluşları ile sürdürülen diyalogun bugüne kadar siyasi karar verme mekanizmalarını etkileyebildiğini söylemek güçtür.

Göçmen kabul eden ülkelerdeki *entegrasyon mühendislerinin* bir önemli ikilemi de, *entegre edileceklerin* homojen sosyoekonomik ve sosyokültürel bir aidiyetleri olduğu varsayımdır. Toplumun alt katmanlarına itilmiş, eğitimsiz ve işsiz bir göçmenin hangi *bütüne* entegre olması düşünülmektedir? İyi olduğu peşinen kabul edilen çoğunluk veya bütününün nitelikleri homojen midir? Eğitimsiz ve işsiz göçmen gencimizin çoğunluk toplumu

içinde yer alan ve üst katmanlarda konumu olan bir (yerli) entelektüele benzemesi mi düşünülmektedir? Kabul eden ülkelerdeki bu miyoplüğün temelinde göç ve göçmen konularına olan yaklaşımın *kültüralist* nitelikli olması gelmektedir (Ünver, 2006) Bu bağlamda ülkede yaşayan yabancıların uyması gereken Almanya'daki *öncü kültürdür* (*Leitkultur*). Bu söylem ve bununla birlikte piyasaya sürülen *paralel toplum* söylemi kısa süre de olsa *yeni ırkçı* ideolojinin meseleyi hangi düzeyde ele aldığı somut kanıtları olmuştur (Novak, 2006)

Sözü edilen *kültürcü* yaklaşım, ülkeye gelen göçmenlerin farklı kültürleri, yaşam tarzları ve geleneksel alışkanlıkları nedeniyle toplumun bütününden farklı olduğu esası üzerine inşa edilmiştir. Farklı kültüre sahip göçmenlerin bu kültürlerinden bir ölçüde vazgeçip bütünü içinde erimeleri arzulanmakta, öte yandan da göçmenlerin beraberlerinde getirdikleri kültürel özelliklerin bir çırpıda unutulacağı ne denli olanaksız olduğu da bilinmektedir. Başka bir deyişle, göçmenlerin topluma *asimile* edilmesi uzun zamana yayılmalı ve şimdilik, en azından birkaç kuşak sonrasına kadar asimilasyondan ne kadar farklı olduğu tam olarak bilinemeyen ve anlaşılamayan bir *enteegrasyonla* yetinilmelidir. Bu arada kabul eden ülkelerde yine bir *kültürcü* söylem olan *çok kültürcülük* bazı siyasal akımlar tarafından tercih edilir olmuştur. (Luft, 2006) Bunda da insanlar arasında *köken ve kültür farklılıkları* vurgulanmakta, tüm *enteegrasyon/asimilasyon paradigmasının* en tepesine bu farklılık konmaktadır. Hâlbuki (kentsel) toplumsal yaşamın uyum içinde gerçekleştirilmesi herkesin sunulan eğitim, istihdam, barınma, kültür, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinden eşit olarak yararlanmasından geçmektedir. Toplumda yer alan tüm bireylerin aynı zamanda da eşit yurttaşlar olarak siyasete katılmaları ve toplumun kaderine birlikte karar verme olanağına kavuşmaları halinde aidiyet ve kimlik gibi sorunlarının ortadan kalkacağı düşünülmektedir. Göçmenlerin varsayılan veya fazlasıyla önemsenen *kültürel farklılıkları*, uyrukları ne olursa olsun eşit yurttaşlar olarak kabul edilmelerini mümkün kılmamaktadır. Bu da yukarıda ele alınan *yeni ırkçılığın* eseridir ve bu ırkçılığın yeni

hedefi farklı coğrafyalardan gelip bu yeni ülkelerini vatan belleyen göçmenlerden başkası değildir.

Bu arada olumlu gelişmeler de kaydedilmektedir. 22 Eylül 2013 tarihinde Almanya'da federal parlamento seçimleri yapıldı. Bu seçimden güçlenerek çıkan Hıristiyan Demokrat ve Hıristiyan Sosyal Partiler, önceki koalisyon ortağı Hür Demokratların % 5'lik baraja takılıp Federal Meclis'e girememesi üzerine Sosyal Demokrat Parti ile koalisyon hükümetini kurdu. Böylece, Angela Merkel üçüncü kez şansölyelik makamına oturmuş oldu. Uzun ve çetrefil süren koalisyon görüşmelerinden sonra federal kabine açıklandığında Türkler için bir de sürprizle karşılaşıldı. Sosyal Demokrat Parti'nin Genel Başkan Yardımcısı ve Hamburg Milletvekili Aydan Özoğuz Prof. Dr. Maria Böhmer'den boşalan Entegrasyon ve İlticadan Sorumlu Devlet Bakanlığı görevine atanmıştı. İlk kez göçmen kökenli bir Türk Almanya'da federal düzeyde bir bakanlık görevini üstlenmiş oldu ve pek tabiidir ki bu, Türk toplumu arasında da çok olumlu karşılandı. Almanya'daki Türklerin siyasete aktif ve pasif katılımı ile ilgili son yıllarda sürekli önem kazanan gelişmelere burada kısaca değinmek gerekiyor. Almanya'da yaşayan Türklerin bu ülkede süreklilikleri pekiştikçe sosyal ve siyasal yaşamın her alanında varlıklarını kanıtlamaya başladıkları görülmektedir. Türklerle ve diğer göçmenlere ilk kapılarını açan Sosyal Demokrat Parti olmuştur. Öncesinde Alman Sendikalar Birliği yetmişli yıllardan itibaren Türk sendikacılarına kilit pozisyonlarda görevler vermeye başladı. Fakat aktif politikaya girme süreci ilk kez seksenli yıllarda Hamburg Eyalet Parlamentosu'na Sosyal Demokrat Parti'den milletvekili olarak seçilen Prof. Dr. Hakkı Keskin ile önemli bir aşama geçirmiştir. Daha sonra eyalet düzeyinde parlamentolara seçilen Türklerin sayısı sürekli olarak arttı. İlk eyalet bakanı Türk, Aşağı Saksonya Eyaleti'nde 2008 yılında hükümete giren Aygül Özkan'dır ve - pek yabancı dostu görünmediği düşünülen-Hıristiyan Demokrat Parti'nin bu eyalette daha sonra Federal Cumhurbaşkanı olup bir skandal iddiası üzerine görevinden istifa eden Christian Wulff'un hükümetinde yer almıştır. Aynı zamanda Baden Württemberg Eyaleti'nin SPD-Yeşiller koalisyon hükümetinde de Bilkay

Öney de Özkan gibi uyumdan sorumlu bakan olmuş, Berlin Eyaletinde de Çalışma Senatörlüğüne (bakanlığına) ilk kez bir Türk, Dilek Kolat getirilmiştir. Özkan partisi eyalet iktidarını kaybettiği için artık bakan değildir. Öney ve Kolat görevlerine devam etmektedirler. Ayrıca bazı eyalet bakanlıklarında üst düzey Türk kökenli bürokratlar da göreve getirilmiştir.

Alman Federal Parlamentosu'na ilk seçilen Türk kökenli milletvekili Leyla Onur'dur. SPD'den politikaya atılan Onur aslında göç politikalarıyla yakından ilgilenen veya "göçmen kökenli" bir milletvekili olma özelliğini tam olarak taşımayan bir politikacıydı. Yeterli Türkçe bilmeyen ve Türk toplumu ile yakın ilişkisinin olmayışı Leyla Onur'un "ilk olma özelliğine" gölge düşürmüştür. Sonraki yasama dönemlerinde SPD, Yeşiller ve Sol Parti'den Bundestag'a giren Türk kökenli politikacıların sayısı artmış, 22 Eylül 2013 tarihinde yapılan parlamento seçiminde ilk kez CDU'dan seçilen Türk kökenli bir Yunanistan vatandaşı ve Türkiye kökenli on Türk asıllı milletvekilinin seçilmesiyle sayı on bire yükselmiştir. Bu gelişmeler Almanya'daki Türk toplumunun tüm sorunlara karşın yaşadıkları ülkede zaman ilerledikçe yerleşikliklerini pekiştirmekte olduğunun bir göstergesidir. Bu ülkedeki Türk nüfusun kendini topluma ve Alman devletine kabul ettirmekte olduğu artık kaçınılmaz ve göz ardı edilmesi mümkün olmayan bir gerçek olmuştur (Keskin, 2009)

3.Neo-liberal düzende ırkçılık, ayrımcılık ve ötekileştirme

Bu bölümde ırkçılığı tetiklediğini varsaydığımız sistemle ilgili görüşlerimize geçmeden ırkçılık, ayrımcılık ve ötekileştirme kavramlarını irdelemekte yarar var. Bu kavramlardan ilki bir ideoloji iken diğerleri bu ideolojiden beslenen davranış biçimleridir. İrkçılık daha ırkların varlığına ilişkin sözde bilimsel iddialar ortaya çıkmadan önce de var olan bir olgudur (Hund, 2007, Balibar ve Wallerstein, 2007; Özbek 2012; Yılmaz 2008) . *İrksız ırkçılık* daha antik çağlardan itibaren var olmuş, çeşitli biçimlerde farklı ve zayıf olanın toplumdan dışlanması amacıyla kullanılmıştır. 19. Yüzyılda ırklarla ilgili savlar yaygınlaşınca da biyolojik ırkçılık saldırgan politikaların ve savaşların gerekçeleri arasına girmiştir. Avrupa'da biyolojik ırkçılı-

ğın neden olduğu İkinci Dünya Savaşı felaketinden sonra ayrımcılık ve farklı olduğu kabul edilenin ötekileştirilmesi bu defa kültür söylemli ırkçılıkla yapılr olmuştur. Günümüzde biyolojik ırkçılığı artık açıkça savunamayanların *kültüralist* ayrımcılık ve ötekileştirmenin şampiyonluğunu yaptıkları görülmektedir (Hund, 2007). Bu türden ayrımcı ve ötekileştirmeye mazur kalanlar genellikle toplumda eşit fırsatlar ve olanaklardan yararlandırılmayan göçmen kökenliler, azınlıktaki etnik gruplar, inançları farklı olanlar, kadınlar ve eşcinsellerdir. Göçmen kabul eden sanayileşmiş ve refaha kavuşmuş toplumlardaki ayrımcılık ve ötekileştirme, özellikle küreselleşme ile gelen neoliberal düzen ortamında yaygınlaşmış ve toplumların huzurunu kaçıracı bir etken haline gelmiştir.

Geçen yüzyılın son çeyreği insanlık tarihi bakımından önemli değişikliklerin yaşandığı bir dönemdir. Amerika Birleşik Devletleri'nin 1970'lerin başında Vietnam'dan çekilmek zorunda kalması, Güney Amerika'daki birbiri ardından gelen faşist darbeler, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ve yenilgisi, Çin'deki önemli çalkantılar ve Soğuk Savaş'ın yavaş yavaş sonuna yaklaşıldığının ilk işaretlerinin ortaya çıkmasına koşut olarak küresel ekonominin de gelişen teknoloji ile atılım yapmaya başlaması, bu değişimin önemli kilometre taşları olarak değerlendirilmektedir. Uzak Doğu'da Japonya, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki pasifizmi ve teknolojik yatırımları sayesinde dünyaya hızla açılan bir ekonomiye kavuşmuştur. Üye ülke sayısı 1970'den itibaren artan Avrupa Ortak Pazarı küresel ekonomide ciddi bir güç odağı haline gelmiş, ABD ve Japonya ile küresel ekonominin parametrelerini belirleyecek güce ulaşmıştır. Asya'da küreselleşme ile yeni güç kazanan ülkeler ekonominin belirleyici aktörleri olmuş, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu eskiden geri kalmış olarak nitelendirilen ülkeler uluslararası piyasalarda etkili olmaya başlamışlardır. Uluslararası sermayenin dolaşımı küresel ilişkilerin temel belirleyicilerden biri olmaktadır. Üst üste yaşanan petrol krizleri fosil enerji kaynaklarına bağımlılığı azaltma amacıyla farklı kaynaklara yönelmeyi de zorunlu kılmıştır. Nükleer enerji yatırımları artmış, böylece maliyetlerin azaltılması yoluna gidilmiş ve teknolojiye de hükmeden ülkeler ihracata dayalı ekono-

milerini geliştirmişlerdir. Bununla birlikte, artan uluslararası rekabet işgücü maliyetlerinin de düşürülmesi gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Bu maliyetlerin düşürülmesi sanayide otomasyonun geliştirilmesini zorunlu kılmış, sanayileşmiş ülkelerdeki emek-yoğun işler giderek önemini yitirmiştir. Niteliksiz ve emek-yoğun işlerde istihdam edilen emekçiler sürekli olarak bedel ödeyen olmuş, işlerini kaybedenlerin sayısı hızla artmıştır. İşsizlik, prim ödeyenlerin sayısının azalması nedeniyle sürdürülebilirliği güçleşen sosyal güvenlik sisteminde büyük boyutlu açıklara neden olmuş, sosyal yardıma muhtaç hale gelenler devletin sosyal bütçesine önemli ölçüde yük oluşturmaya başlamışlar ve toplumların içinde yeni muhalefet hareketleri ortaya çıkmıştır.

Küresel ekonomide hatırı sayılır aktör konumunda olan ülkelerin salt üretim maliyetlerini hesaba kattıkları ve Keynesci ekonomi düzeninin kazandırdığı sosyal hakların adım adım kısıtlama yoluna gidildiği, kâr ve maliyet hesaplarının siyasal ve sosyal stratejilerde ana ölçütler olduğu *liberal* veya *liberteryan* düzen *neoliberal* olarak adlandırılmaktadır. Serbest piyasa ekonomisinin sosyal kazanımları feda etme pahasına tüm stratejilerin odağına konması ile siyaset kurumunun da bu doğrultuda biçimlenmesi sağlanmış, sosyal adaletçi siyasete “modası geçmiş” gözüyle bakılmaya başlanmıştır. Böylece siyasal yelpazenin merkezinin sağında bir yoğunlaşma ile *marjinal* kalan bazı sağ ve soldaki akımların siyaset kurumuna egemen olması durumu ortaya çıkmıştır. Sözü edilen *marjinal* akımlar solda çevre ve insan hakları odaklı iken sağda ırkçı politikaların temsilcisi olmuştur. Çevreci partilerin Almanya gibi bazı ülkelerde giderek merkeze kaymaları siyasi ömürlerini uzatmış olup, aşırı sağcı/ırkçı partiler Hollanda ve Fransa'da olduğu gibi bazı istisnaları dışında genel olarak marjinal kalmaya şimdilik devam etmektedirler. Neo-liberal düzende asıl kaybeden ise sosyal demokrat ve daha soldaki siyasi görüşlerin kurumlarıdır. Zira bunların merkeze kayması, asıl seçmen tabanlarını bir ölçüde yitirmelerine de yol açmıştır. (Butterwegge, 2002; Stöss, 2005)

Neoliberal düzenin önde gelen özelliklerinden bir diğeri de devletin ekonomiden çekilmesidir. Bu amaçla devlet yatırımları azalmış ve özelleş-

tirmeler yoluyla devlete yük olduğu öne sürülen yatırımların sahipleri değişmiştir. Sosyal kaygılardan çok piyasa ekonomisinin acımasız koşullarına uymak durumunda olan özel sektör de satın aldığı eski devlet işletmelerini kar paylarını yükseltmek ve rekabet gücü kazanmak amacıyla rasyonalizasyona ve kitlesel işçi çıkarmaya yönelmiştir. Dahası, gelişmiş ülkeler çevreyi kirleten sanayileri az gelişmiş coğrafyalara kaydırmak (outsourcing) ve hem kendi çevrelerini korumak hem de işgücü maliyetlerini düşürmek istemişlerdir. Buna karşılık kendi ülkelerinde hizmet sektörü ile ileri teknoloji gerektiren yatırımlara yönelmişlerdir. Bu da niteliksiz işgücü açısından son derece olumsuz bir gelişme anlamına gelmiş, büyük çabalarla ve geniş programlarla alınan eğitim önlemleri kırılganlığın sadece marjinal bir şekilde giderilmesine hizmet etmiştir. Tüm bu gelişmelerden en çok etkilenenler tabiatıyla eğitim düzeyi düşük, farklı kültürel çevreden geldikleri gerekçesiyle toplumda saygıyla karşılanmayan göçmen kökenliler olmaktadır. *Fordist* üretim süreçlerinin son bulması ile işsizlik gelişmiş toplumların da önemli bir sorunu haline gelmiştir.

Bu düzende toplumda alışlagelen dayanışma, sınıf bilinci ve kolektif hak arama gibi kapitalist sistemin bir ölçüde *emniyet supabı* olarak değerlendirilen olgular gücünü ve güncelliğini yitirmeye başlamıştır. Buna karşılık, bireyci davranış biçimleri ile toplum içinde yabancılaşma düzenin temel nitelikleri haline getirilmiştir. Toplumsal dayanışmanın bu denli gerilediği, sosyal hakların makroekonomik gerekçeler gösterilerek kısırlaştırıldığı ve istihdam olanaklarının sınırlı hale geldiği bir ortamda alt katmanlara mensup kırılgan bireylerin bencilleşmesi neredeyse doğal karşılanır hale gelmiştir. Bu *doğallığı* da sürekli olarak yeniden üretilen kırılganlığa karşı toplum içinde yeşertilen teslimiyetçi anlayış kabul edilir hale sokmuştur. Toplumların alt katmanlarında azalan ve yok olmaya yüz tutan dayanışma bilinci sendikal hareketin zayıflamasına yol açmıştır. İşçi sendikalarının baskı grubu olarak zayıfladığı bir toplumda sosyal hakların *salam politikaları* ile geri alınmasına karşı duracak güçlü siyasal hareketler ağırlığını yitirmiştir (Lauterbach,2007). Küreselleşmenin dayattığı neoliberal düzen devleti, toplumu, kültürel yaşamı ve siyaseti bir şirket

gibi yönetmeyi öngörmüştür. Bir anlamda *ekonominin emperyalizmi* söz konusudur. (Butterwegge, 2002:58) Kısaca, neoliberalizm son otuz yıldır adeta bir siyasal din haline getirilmiştir.

Bu noktada siyasal kültür konusuna eğilmek gerekiyor. Bir toplumun siyasal kültürü, o toplumu oluşturan bireylerin devlet kurumlarına ve yapılanmalarına karşı geliştirdiği tinsel gelenekler ile tutum ve davranışları olarak anlaşılmalıdır. Geçmişten gelen ve kolektif belleğe kazınan ortak anılar çağdaş insanın da davranışlarını belirleyen etkenlerdir. Kapitalist-neoliberal ortamda rekabet, toplumun en önemli dinamiği haline gelmiş, siyasal kültür aşırı sağın ötekileştirici paradigmasının etkisine girmiştir. Göçmenlerle yerli halk arasındaki rekabet sadece azalan istihdam için değil, özellikle eğitimsiz gençlerin eğitimlerini sürdürme ve tamamlama imkânları açısından da vardır. Bu ortamda ırkçı, ayrıştırıcı ve ötekileştirici nitelikteki kanaat, tutum ve davranışların bir anlamda serbestçe yaygınlaşması mümkün olmuştur. Kitle iletişim araçlarının *iyi yerlilere karşı kötü yabancılar* düşüncesini yılmadan toplumun algısına sunması tehlikeli sonuçlar doğurmuştur. Bu durumdan en çok etkilenen kesim ise, tabiatıyla ulaştığı refah düzeyini yitirme korkusu aşılana orta sınıftır. (Decker vd., 2012: 10-23).

Başka bir deyişle, şayet ortada bir sorun varsa bu sorundan doğrudan etkilenenlerden çok yabancıların *rekabetiyle* hiç karşılaşmamış ve de karşılaşmayacak olan, ancak endişeler içinde yaşayan orta sınıftır. Orta sınıf sağ-popülist söylemden ziyadesiyle etkilenmektedir. Hedonist-sosyal Darwinci toplumun bu kesimi kendisini böylece savunmaya çalışmaktadır. (Butterwegge, 2002: 58) Nitekim neoliberal politikaların ve uygulamaların başladığı yıllardan itibaren göçmen kabul eden gelişmiş sanayi ülkelerinde giderek yabancı düşmanlığı ve ırkçı şiddet olayları artmış ve bu hal toplumların huzurunu bozucu bir nitelik kazanmıştır. Göçmen kökenlilerin toplum içinde yerlilere kıyasla daha da kırılgan olmalarına karşın sosyal sorunların *etnikleştirilmesi* ile doğrudan hedefe oturtuldukları, neoliberal düzenin neden olduğu sosyal sıkıntıların müsebbibi olarak görüldükleri ve farklı kültürlerin bahane edilerek ötekileştirildikleri bir dö-

nem ortaya çıkmıştır. Bu dönem, yeni ırkçılığın veya kültürcü ötekileştirmenin bir anlamda zirve yaptığı bir dönemdir. Kısaca, ekonomik köktencilik, neoliberal rekabet deliliği ve refah şovenizmi yerlileri *sonradan gelenlere*, yani göçmen kökenlilere karşı kışkırtıcı etkenlerdir. (Butterwegge, 2002: 57)

Neo-liberal düzende aşırı sağcı/ırkçı nefret ve onun getirdiği şiddet, göçmenleri topraklarında barındıran devletlerin yetersiz önlemleri ve sanki bu nefret ve şiddeti “haklı” veya “mazur” buluyormuş gibi politikalarını ve uygulamalarını engelleyici önlemlerle bezememeleri sonucunda bir virüs gibi yaygınlaşmış, günlük yaşamdaki ırkçı pratiğin yanında insan yaşamına kasteden eylemlerin de gerçekleşmesine neden olmuştur. *Yabancı ve hasım* olarak algılanan göçmen kökenliler, öncelikle tümüyle *öteki* olarak görülen Türkler ve Müslümanlar içinde yaşadıkları ülkelerde şiddete başvurmaktan çekinmeyen bireysel veya örgütlü ırkçılığın hedefi olmuşlardır. Devletlerin ve siyaset kurumunun ciddiye almaması nedeniyle üzerine gidilmeyen ve *yarım gönülle mücadele edilen* bir tehlike olduğu düşünülen ırkçılık varlığını sürdürmüş, kamuoyunu oluşturanların ve kanaat önderlerinin de katkısıyla gelişmeye devam etmiştir. Seçim öncesinde göçmenlerle ilgili konuların siyasilerce çok sevilmesi ve oy getirici bir araç olarak görülmesi durumun vahametini daima arttırıcı bir etken olmuştur. Genellikle geçmişteki öldürücü antisemitizmden farklı bir rota izleyen modern aşırı sağ, antipati duyma, kuşkuyla bakma ve dışlama ile özdeşleşen yabancı düşmanlığı kabul eden toplumdaki ırkçı nefreti bir anlamda gizlemekte, hatta doğallaştırmaktadır. (Decker vd., 2012; Luft, 2006) Bu algı, Almanya’da çok sayıda yabancı kökenlinin şiddete maruz kalması, yaralanması veya öldürülmesine rağmen NSU Örgütü’nün cinayetlerinin ortaya çıkışına kadar devam etmiştir. (Sundermeyer, 2012; Fuchs ve Goetz, 2012) Bu noktadan sonra olması gereken, aşırı sağcı/ırkçı şiddetin norm dışı bir sapkınlık veya geçici bir gençlik sorunu, hatta meşru bir protesto akımı olarak algılanmasının sona ermesidir.

Son olarak Almanya özelinde aşırı sağcı ve ırkçı hareketin 1990 yılında iki Almanya’nın birleşmesi sonrasında bilhassa eski Doğu Almanya’da beklenmedik şekilde taban bulduğunun belirtilmesi gerekiyor. (Stöss,

2005; Decker vd., 2012) Neonazi gruplarının doğuda daha fazla ilgi görmesinin belli başlı nedenleri arasında *mensubiyet duygusu ile bağlandıkları devletin ve rejiminin yıkılması ertesinde içine düşülen boşluk, gelecek perspektiflerinin zayıflaması, kapitalist toplumun rekabetçi ortamının getirdiği yılgınlık ve belki de en önemlisi demokratik geleneklerin gelişmemiş olmasıdır*. Aslında AFC'nin yabancılarıyla geçirdiği deneyimi hiç bilmeyen doğudaki Neonaziler ve onlara katılanlar birleşme ertesinde göçmenlere karşı bir savaş açmışlardır. 17-23 Eylül 1991 tarihlerinde Neonaziler doğudaki Saksonya Eyaleti'ndeki Hoyerswerda kasabasında Demokratik Almanya Cumhuriyeti zamanında Vietnam'dan getirilen göçmenlere, bir işçi ve bir de mülteci yurduna saldırmışlar, yöre halkı da onlara destek olmuştur (http://de.wikipedia.org/wiki/Ausschreitungen_in_Hoyerswerda) Yüzlerce kişinin katıldığı saldırılarda 32 kişi yaralanmış ve sadece 4 saldırgan yargılanarak hapis cezalarına çarptırılmıştır. 22-26 Ağustos 1992 tarihlerinde ise bu defa Baltık denizi kıyısındaki Rostock'un Lichtenhagen ilçesinde yaklaşık 3000 kişinin alkışlarla yüreklendirdiği yüzlerce gösterici ve saldırgan yine işçi ve sığınmacı yurtlarına saldırmıştır (http://de.wikipedia.org/wiki/Ausschreitungen_in_Rostock-Lichtenhagen). Bir işçi yurdu yanarken polis sahnedeki çekilmiş ve içindeki 100 kişiyi adeta kaderine terk etmiştir. Polisin bu tavrı ilerideki olayların gidişatı hakkında da bir ipucu mahiyetinde değerlendirilmiştir. Bu Hiç kuşkusuz, Nazi geçmişinin kolektif siyasal kültür üzerinde – tüm geçmişle yüzleşme çabalarına karşın – devam eden etkileri vardır ve bunlarla mücadele etmek sistemle hesaplaşmaktan daha da zordur.

4. Kamuoyunu yönlendiren yeni ırkçılar ve hedeflerindeki göçmenler

Yukarıda sözü edilen hesaplaşmanın başarılı olacağına ilişkin çok da umutlu olmak mümkün değildir. Almanya'da toplumu yönlendiren bazı sözde entelektüeller bilinçli olarak bu doğrultuda medyatik faaliyet yürüterek yabancı (Türk/Müslüman) aleyhtarlığını körüklemektedir. Bu sözde aydınların başında Almanya Federal Cumhuriyeti Merkez Bankası eski yöneticilerinden ve Sosyal Demokrat Parti (SPD) üyesi Thilo Sarrazin'in

2010 yılında yayınladığı “*Almanya Kendini Yok Ediyor*” (Deutschland schafft sich ab) kitabı bir anda Almanya’da en çok satan kitap haline gelmiştir. (Sarrazin, 2010) Sarrazin’den önce ise Hollanda’da birdenbire popüler hale gelen Amerika doğumlu, Somali kökenli ve Hollanda vatandaşı olan bir kadın yazar ve Hollandalı eski parlamenter, Ayaan Hirsi Ali, Avrupa’daki Müslüman göçmenlerin entegre olmalarının mümkün olmadığına ilişkin yayınlar yapmış (Ali, 2005), bundan örnek alan Almanya’daki bazı Türkiye kökenli “yazarlar” da benzeri yayınları ile Alman kamuoyunu etkilemekte büyük başarı gösterdiler. Bu yazarların en önde geleni Necla Kelek (Kelek, 2006; 2007), bir diğeri Seyran Ateş’tir (Ateş 2006). İslam dininin ve Türk kimliğinin Türklerin topluma uyum içinde yaşamasını engelleyen unsurlar olduğunu vurgulayan bu kültüralist çizgideki yayınlar Alman kamuoyunca da çok benimsenmiştir. Almanya’daki en önemli göç ve entegrasyon araştırmacısı Klaus Bade 2013’de yayınlanan ve Sarrazin, Kelek ve gazeteci Ralph Giordano ile Hans-Peter Raddatz (Raddatz 2002 ve 2004) gibi diğer İslam tenkitçilerini sert bir dille eleştirdiği “*Kritik und Gewalt*” (Eleştiri ve Şiddet) (Bade, 2013) kitabında bu türden entegrasyon tartışmalarının sadece ırkçı şiddetin yaygınlaşmasına hizmet ettiğini ileri sürmüştür. Bade’nin bu hususta çok haklı olduğu düşünülmektedir. Nitekim iki milyondan fazla takipçisi olan şiddet yanlısı aşırı sağcı-ırkçı *Politically Incorrect* adlı internet sitesi (<http://www.pine-news.net/>) bu yazarların görüşlerini ideolojilerinin teyidi olarak kullanmaktadır.

Sonuç olarak, göçmen kökenliler sürekli varlıklarının ve kültürlerinin tartışıldığı bu ortamda toplumun sorunlarının da nedeni olmaya görülmeye başladılar. Sosyal ve ekonomik gerekçeli birçok toplumsal soruna, örneğin işsizlik, eğitimdeki yetersizlikler ve suçluluk oranlarının artmasına, bu göçmenlerin neden olduğu kabul görmeye başladı. Sosyal sorunların haksız ve mesnetsiz biçimde *etnikleştirilmesi* tüm göçmen kabul gören ülkelerde sorgulanmadan yaygınlaştı. (Sow, 2009; Meyer, 2002: 70 vd.)

Seçim dönemlerinde yabancı düşmanlığını arttırıcı siyasal söylemler kanıksandı ve sorunların çözümü yerine toplumdan dışlayıcı, eleştirel

bakışı arttırıcı ve toplumsal huzur ve uyumu tehdit eden bir atmosfer yaratıldı. Buna da en büyük katkıyı medyanın tutumu sağladı. Basın ve yayın organları bir anlamda sürekli nabza göre şerbet verip göçmenlerin gerçek durumlarını yansıtmak yerine bir sorun olarak anlaşılmalarını ve kültürel farklılıkları nedeniyle bu sorunların yaratıcıları oldukları konusunu işledi. Göçmen kökenlilerin yetişen yeni kuşakları, büyük babaları ve büyük annelerinin işçi veya aile bireyi olarak geldikleri bu ülkelerde doğmuş, büyümüş ve geçerli meslekler öğrenmiş olmalarına karşın sürekli olarak yabancılıkları yüzlerine vurulan bir kitlenin mensupları haline getirildiler. Bu ortamda toplumsal huzurun teessüsü hiç kuşkusuz son derece müşküldür. Demokratik bir toplumda tüm bireylerin eşit fırsatlarla kendilerini geliştirme olanağına kavuşmalarını sağlamak da kültürcü paradigmalardan kendini kurtarmış bir siyaset kurumunun görevi olmalıdır. (Friedrichs, 2002:350)

Kısaca özetlemek gerekirse, Avrupa'nın en zengin ve siyaset bakımından öncü ülkesi Almanya'nın topraklarında ikamet eden yabancı uyruklu veya kökenli nüfusla ilişkileri daima sorunlu olmuştur. Bu sorunlu ilişkinin temel nedeni yukarıda da sözü edilen yabancıyı kabul kültürünün tam olarak gelişmemiş olmasıdır. Son yıllarda bu alanda önemli açılımlar yaşanmakla birlikte, Almanya belki de kolaylıkla çözebileceği sorunları sözü edilen yaklaşımları nedeniyle büyütmüş ve günün gereklerinin gerisinde kalmıştır. Bu nedenle de ülkede ortaya çıkan aşırı sağcı ve ırkçı akımlar asıl beslendikleri konu olan yabancı düşmanlığını ülkenin uluslararası itibarını ve iç huzurunu zedeleyen bir büyük sorun haline getirmiştir.

5. Sonuç

Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık toplumları zehirleyen, iç barışı ve bireylerin yaşamlarını tehdit eden çok tehlikeli bir olgudur. Türkiye dışında en büyük Türkiye kökenli Türk kitlesinin yaşadığı Almanya'da karşılaşılan ırkçı şiddet tehlikesi kökenine ve nedenlerine inilmediği sürece ortadan kalkmayacaktır. Bu çağdışı olguyu gereksiz ve hedefsiz tartışmalara kapı-

larak önlemekten aciz hale gelen siyaset kurumunun son dönemdeki cılız çabalarına karşın tehlike devam etmektedir.

İrkçılığın bu denli artmasında neoliberalizmin küresel dayatmasının payı herhalde çok büyüktür. Ekonomik ve sosyal sistem bireyciliği ve dolayısıyla da acımasız bir rekabetçiliği körüklemekte, sosyal devlet anlayışı zayıflamaktadır. Almanya'da *Gündem 2000* Programı ile uygulamaya sokulan Hartz Yasaları toplumun zayıf katmanlarının daha da zayıflamasına neden olmuştur (Lauterbach, 2007:180). Bu yasalar Almanya'daki sosyal yardım sistemini küçültmüş ve aktif istihdam politikaları ve uygulamaları ile toplumsal sorunları çözmeye çalışmıştır. Alman ekonomisi dünya çapındaki rekabet gücünü yükü bu zayıf katmanların sırtına yükleyerek sağlamaya çalışmaktadır. Göçmenler ve onların yeni kuşakları sadece kültürel farklılıklar üzerinde gerçekleştirilmeye çalışılan bir entegrasyon anlayışının kurbanı olmaktadır. Aslında toplumda eşit fırsat ve olanakların sunulması onları içinde yaşadıkları toplumda saygın ve mensubiyet duygusu güçlü bireyler haline getirecektir. Vahşi kapitalizmi andıran uygulamaların bu bakımdan hiçbir değeri olmadığı gibi, değişen koşullara uyarlanamayan eğitim sistemi ile toplumsal uyum ve bütünlüğü sağlamak güç olacaktır.

Bu koşullar altında ırkçı hareket de gelişme olanağı bulmuş, demokrasinin gereği olarak katılımcılık yerine dışlama ve ötekileştirme düşüncesinin egemen olduğu bir ortamda Neonazi terörü örgütlü bir şekilde dönüşmüştür. Alman kamuoyu ve siyaset kurumunu sarsan bu durumla ilgili ne varsa, yine siyaset kurumunun görünürdeki kararlı tutumuna karşın anlaşılıyor ki, daha derinlerde aranmalıdır. NSU cinayetlerinden sonra istihbarat ve güvenlik güçlerinin bireysel ve kurumsal yanlışları gün yüzüne çıkmış, ancak bunlarla ilgili kalıcı önlem alınmamıştır. (Almanya Federal Meclisi, 22.8.2013) Soruşturmalar devam ederken bazı belgelerin kasıtlı olarak imha edildiğine ilişkin haberler yayılmış, bu da Almanya'daki Türk toplumunun devlet kurumlarına olan güvenlerini ciddi biçimde sarstığı düşünülmektedir. (Türkische Gemeinde Deutschland, 2013; TBMM, 2012) Aslında NSU cinayetlerinin ortaya çıkmasından hemen son-

ra Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (<http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/>) tarafından Almanya'da gerçekleştirilen bir anketin sonuçlarına göre Almanya'daki Türkler bu cinayetleri münferit vakalar olarak görme eğilimindedirler. Bu sonuç, Almanya'nın bir anlamda *ikinci vatan* olarak kabulü açısından olumlu olduğunu düşündürmektedir.

Buna karşılık mütemadiyen kültürel farkın vurgulandığı entegrasyon söylemlerinin hiçbir yarar getirmediği Almanya'daki siyaset kurumu ve yanıtılan Alman kamuoyu tarafından bir türlü görülmemektedir. Bu söylemi destekleyenlerin aynı zamanda ırkçı şiddetin ekmeğine yağ sürdüğü gerçeği de bilinmemekte veya bilinmek istenmemektedir. Siyasete birebir yansımada da, günlük yaşamda acı etkileri görülen yaygın bir açık veya gizli ırkçılık çeşitli biçimlerde varlığını sürdürmektedir. Ötekileştirilen göçmen kökenliler etnikleştirilen sosyal sorunların müsebbibi olarak görülmekte, böylece asıl sorunların anlaşılması ve çözülmesi de engellenmektedir.

Tüm sorunlara ve ırkçı şiddet tehdidine karşın Almanya'daki Türkler günümüzde içinde yaşadıkları toplumun artık ayrılmaz bir parçası olmuşlar, hemen her alanda varlıklarını başarılarıyla ispat etmişlerdir. Bu durum yavaş da olsa, Alman kamuoyu tarafından kabul görmeye başlamıştır. Farklılıkların öne çıkarılmadığı, eşitlikçi ve katılımcı bir politika sadece Almanya'daki Türkler için değil, Alman toplumu ve Alman demokrasisi için yararlı olacaktır. Irkçı şiddet ve yabancı düşmanlığının her türlü ile başa çıkmanın ilk koşulu böyle politikalardan geçmektedir.

Kaynaklar

Abadan-Unat, Nermin (2006), Bitmeyen Göç. Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ali, Ayaan Hirsi (2005) Ich klage an. Plädoyer für die Befreiung der muslimischen Frauen. München / Zürich. Piper.

Almanya Federal Meclisi (22.08.2013), „Terör Grubu Nasyonal Sosyalist Yeraltı“ başlıklı Araştırma komisyonu'nun Ortak Değerlendirmeleri – 17/14600 sayılı Federal Meclis yayını'ndan bir kesit – Türkçe Çevirisi. Berlin.

Angenendt, Steffen (2007), Circular Migration. A Sustainable Concept for Migration Policy? Stiftung Wissenschaft und Politik. *SWP Comments* 11. June 2007.

Ateş, Seyran (2005), Große Reise ins Feuer. Die Geschichte einer deutschen Türkin. Berlin. Rowohlt.

Bade, Klaus J. (2013), Kritik und Gewalt. Sarrazin-Debatte, ‚Islamkritik‘ und Terror in der Einwanderungsgesellschaft. Schwalbach/Ts. Wochenschau Verlag.

Balibar, Etienne/Immanuel Walerstein (2007), Irk Ulus Sınıf. Belirsiz Kimlikler. Çeviren: Nazlı Ökten. İstanbul. Metis.

Bukow, Wolf-Dietrich (2010), Urbanes Zusammenleben. Zum Umgang mit Migration und Mobilität in europäischen Stadtgesellschaften. Wiesbaden. Verlag für Sozialwissenschaften.

Butterwegge, Christoph (2002), Globalismus, Neoliberalismus und Rechtsextremismus. *UTOPIE kreativ*. H.135 (Januar 2002), S.55-67.

Decker, Oliver/Johannes Kiess/Elmar Brähler (2012), Die Mitte im Umbruch. Rechtsextreme Einstellungen in Deutschland 2012. Berlin. Friedrich-Ebert-Stiftung.

Friedrichs, Jürgen (2002), *Zuwanderung, ethnische Segregation und städtische Vergemeinschaftung*. Andreas Treichler (Hrsg.), Wohlfahrtsstaat, Einwanderung und ethnische Minderheiten. Probleme, Entwicklungen, Perspektiven, içinde. Wiesbaden. Westdeutscher Verlag. S.345-353

Fuchs, Christian/ John Goetz (2012), Die Zelle. Rechter Terror in Deutschland. Vorwort von Hans Leyendecker. Reinbek bei Hamburg. Rowohlt.

Hund, Wulf. D. (2007), Rassismus. Bielefeld. Transcript Verlag.

Jamin, Mathilde (1999), Fremde Heimat. *Zur Geschichte der Arbeitsmigration aus der Türkei*. Jan Motte/Rainer Ohliger/Anne von Oswald (Hg.), 50 Jahre Bundesrepublik 50 Jahre Einwanderung. Nachkriegsgeschichte als Migrationsgeschichte, içinde. Frankfurt/New York. Campus-Verlag.. S.145-164.

Kelek, Necla (2006), Die verlorenen Söhne. Plädoyer für die Befreiung des türkisch-muslimischen Mannes. Kiepenheuer & Witsch. Köln

Kelek, Necla (2005), Die fremde Braut. Ein Bericht aus dem Inneren des türkischen Lebens in Deutschland. Köln. Kiepenheuer & Witsch.

Keskin, Hakkı (2009), Deutsch-türkische Perspektiven. Plädoyer für eine zukunftsorientierte Integrationspolitik. Schwalbach/Ts. Wochenschau-Verlag..

Lauterbach, Karl (2007), Der Zweiklassenstaat. Wie die Privilegierten Deutschland ruinieren. Berlin. Rowohlt.

Luft, Stefan (2006), Abschied von Multikulti. Wege aus der Integrationskrise. Gräfelting. Resch-Verlag.

Meyer, Thomas (2002), *Sozialstruktur und Migration – Die soziale Lage der Arbeitsmigranten in Deutschland*. Andreas Treichler (Hrsg.), Wohlfahrtsstaat, Einwanderung und ethnische Minderheiten. Probleme, Entwicklungen, Perspektiven, içinde. Wiesbaden. Westdeutscher Verlag. S. 69-82

Nowak, Jürgen (2006), *Leitkultur und Parallel-Gesellschaft*. Argumente wider einen deutschen Mythos. Frankfurt am Main. Brandes und Apsel.

Özbek, Sinan (2012), *İrkçılık*. İstanbul. NOTOS Kitap.

Raddatz, Hans-Peter (2004), *Die türkische Gefahr? Risiken und Chancen*. München. Herbig.

Raddatz, Hans-Peter (2002) *Von Allah zum Terror? Der Djihad und die Deformierung des Westens*. Herbig Verlag. München

Sarrazin, Thilo (2010), *Deutschland schafft sich ab*. Wie wir unser Land aufs Spiel setzen. München. Deutsche Verlags-Anstalt.

Sow, Noah (2009), *Deutschland Schwarz Weiss*. Der alltägliche Rassismus. München. Goldmann.

Sundermeyer, Olaf (2012), *Rechter Terror in Deutschland*. Eine Geschichte der Gewalt. München. Ch.Beck.

Süssmuth, Rita (2006), *Migration und Integration: Testfall für unsere Gesellschaft*. München. Deutscher Taschenbuch Verlag.

Stöss, Richard (2005), *Rechtsextremismus im Wandel*. Berlin. Friedrich-Ebert-Stiftung.

Toksöz, Gülay (2006), *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (TBMM) (2012), *2000-2006 Yıllarında Almanya'da Neo-Nazilerce İşlenen Cinayetler Hakkında İnceleme Raporu*. 24. Dönem 2. Yasama Yılı. Ankara

Türkische Gemeinde Deutschland (2013), *Bericht der Türkischen Gemeinde in Deutschland zum NSU und die daraus folgenden Konsequenzen*. Berlin

Ünver, O. Can (2012), *Dönerci Cinayetleri: Son Gelişmeler Işığında Almanya'da Türklere Yönelik İrkçi Şiddetin Siyasal Sonuçları*. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 2. Sayı 2, S.99-113

Ünver, O. Can (2006), *Current Discussions in the German Integration Debate*. *REMi. Revue Européenne des Migration Internationales*. Vol. 22. No.3. Pp.23-38

Yılmaz, Fatma (2008), *Avrupa'da İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı*. AB Politikalarının Etkin(siz)liği. Ankara. USAK.

Dr. O. Can Ünver: Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi'nin Sosyal Bilimler Fakültesi'nden (Anadal: Siyaset Bilimi; Yandallar: Türkoloji ve İletişim Bilimi) *Magister Artium* ile 1981 yılında mezun oldu. Ünver doktorasını sonraki yıllarda Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve

İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde tamamladı. 1979 yılında T.C. Münih Başkonsolosluğu'nun Çalışma Ataşeliğinde Sosyal Yardımcı olarak başladığı ilk memuriyet görevinin bitimiyle 1983 yılında yurda döndü. Bakanlık merkez teşkilatındaki görevinden sonra T.C. Nürnberg Başkonsolosluğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Ataşesi(1985-1990), Başbakanlık Yurtdışı Vatandaş Konuları Müşaviri (1991-1993), T.C. Hamburg Başkonsolosluğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Ataşesi (1993-1998), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdür Yardımcısı (1999-2000) ve 2003 yılına kadar da aynı Bakanlığın Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürü olarak görev yaptı. 2003-2007 yılları arasında T.C. Berlin Büyükelçiliği Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşaviri görevinden sonra yurda dönüşüyle birlikte 2007 yılında kamu hizmetinden emekli oldu. Dr. Ünver emeklilikten önce ve sonra çeşitli üniversitelerde yarı zamanlı öğretim elemanı olarak dersler verdi. Akademik çalışma alanları uluslararası göç, kamu diplomasisi ve Türk-Alman ilişkileridir. Halen çeşitli vakıf, akademik merkez ve enstitülerde aktif fahri görevler üstlenmekte olup, bilimsel yayınları bulunmaktadır.